

The Effect of Thai Dance Learning Activity by Using Davies' Instructional Model to Develop Thai Dance Practice Skills of Grade 5 Students

Phakathip Paethong¹, Sirawan Jaradrawiwat² and Apunchanit Jenjit³

Faculty of Education, Burapha University, Thailand

¹e-mail: Phakathip.08300830@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5233-986X>

²e-mail: sirawan@go.buu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5637-7994>

³e-mail: apunchanit@go.buu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8539-2249>

Received 19/07/2025

Revised 19/08/2025

Accepted 30/09/2025

Abstract

Background and Aims: This study aimed to study the results of organizing dance learning activities by using Davies' practical skills teaching model to develop dance practical skills of grade 5 students. The objectives were to study dance practical skills regarding the standard circle dance of grade 5 students by using Davies' practical skills teaching model, to compare it with the 70% criterion, and to study students' satisfaction with organizing learning activities by using Davies' practical skills teaching model.

Methodology: This research is quasi-experimental. The researcher experimented according to the One-Group Posttest-Only Design research plan. The sample group used in this research was 30 Prathom 5/1 students, who were selected by cluster random sampling. The research instruments were the dance subject learning activity plan, the dance performance skill assessment form, and the satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation. Inferential statistics were the t-test.

Statistics Results: The study found that 5th-grade primary school students scored an average of 11.87 points in their standard circle dance performance after using Davies' teaching model, which is 79.11 percent and much higher than the 70 percent benchmark at the .05 level. The satisfaction of the students after learning according to the learning activity plan was at a high level ($\bar{X} = 4.14$, $SD=0.65$)

Conclusion: The results of the study of the performance skills in performing arts regarding standard circle dance of the 5th-grade primary school students after using the teaching model of practical skills of Davies were significantly higher than the criteria of 70% at the statistical level of .05, and the students' satisfaction was at a high level.

Keywords: Performance Skills in Dance; Davies' Performance Skills Teaching Model; Standard Circle Dance; Satisfaction

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผกาทิพย์ แพทอง¹, สิริวรรณ จรัสรวีวัฒน์² และอาพันธ์ชนิด เจนจิต³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องราวมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ One Group Posttest Only Design เป็นการทดลองแบบแผนกลุ่มเดียวทดสอบหลัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์ แบบประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติทดสอบที

ผลการวิจัย: ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องราวมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.87 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.11

($\bar{X} = 11.87$, $SD = 2.73$) สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, $SD = 0.65$)

สรุปผล: ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องราวมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์; รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส; ราวมาตรฐาน; ความพึงพอใจ

บทนำ

ประเทศไทยตั้งแต่สมัยก่อนมาจนถึงปัจจุบัน มีศิลปวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย จนเป็นที่ชื่นชอบและรู้จักของนานาประเทศที่ได้พบเห็นความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทย และยังเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่ถูกจัดแสดงอยู่ตลอดทั้งในประเทศไทย งานสำคัญระดับประเทศหรืองานทั่วไป รวมถึงที่ถูกจัดขึ้นในต่างประเทศด้วย ปัจจุบันประเทศไทยได้รับศิลปวัฒนธรรมจากต่างประเทศมากมาย ทำให้ได้รับความสนใจจากคนไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวัยรุ่นไทย แต่สิ่งสำคัญที่คนไทยจะอนุรักษ์ไว้ได้ คือ นาฏศิลป์ อันเป็นศิลปะประจำชาติที่คนไทยที่ทุกคนควรอนุรักษ์และเห็นความสำคัญของนาฏศิลป์ เพื่อให้นาฏศิลป์ไทยดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต และที่สำคัญนาฏศิลป์ยังเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ได้ถูกจัดให้อยู่ในวิชาสำหรับการศึกษาไทย และยังมีสำคัญไม่น้อยกว่าวิชาอื่น ๆ เหมาะสมสำหรับนักเรียนทุกช่วงอายุวัยตามลำดับ ล้วนแต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และเป็น

ประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้ ปลุกฝังและส่งเสริมนิสัยทางศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์นาฏศิลป์ เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติไทยให้เด็กไทยยุคใหม่ได้รู้จักมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนฝึกความกล้าแสดงออกในการแสดง และยังเป็น การช่วยในการออกกำลังอีกทางหนึ่ง ได้ช่วยทุกส่วนของร่างกายทำให้มีท่าทางการเคลื่อนไหวที่สง่างาม (สมิทร เทพวงษ์, 2548)

ร่วางมาตรฐานเป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่ทรงคุณค่า ซึ่งร่วางมาตรฐานมีทำรำเฉพาะเป็นมาตรฐาน โดยใช้ทำนาฏยศัพท์ประกอบกันจนเป็นทำรำวงมาตรฐาน ในการแสดงร่วางมาตรฐานมีทักษะย่อยหลายทักษะ คือ การใช้วียะของร่างกาย ส่วนศีรษะ ส่วนมือ และแขน ส่วนขาและเท้า รวมถึงอารมณ์และความรู้สึกในการฝึกปฏิบัติร่วางมาตรฐาน การจดจำท่ารำ การร้องเพลงร่วางมาตรฐาน จะเห็นได้ว่ามีหลายขั้นตอน หลายทักษะที่ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยที่เป็นผู้สอนวิชานาฏศิลป์ด้วยตนเอง พบว่า ผู้เรียนขาดทักษะทางนาฏศิลป์มาตั้งแต่ต้น ไม่มีความอยากเรียนรำ ไม่กล้าที่จะปฏิบัติ ไม่มีความมั่นใจในการปฏิบัติท่ารำต่าง ๆ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ โดยผู้วิจัยสังเกตย้อนหลังตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 ถึงปีการศึกษา 2565 พบว่าการปฏิบัติท่ารำในร่วางมาตรฐาน เช่น เพลงงามแสงเดือน ผู้เรียนปฏิบัติท่ารำได้ไม่ถูกต้อง เปลี่ยนมือในท่าสอดสร้อยมาลาได้ไม่ถูกต้อง เอียงศีรษะผิดข้าง ย่ำเท้าไม่ตรงจังหวะ ฟังจังหวะของเพลงไม่ออก รวมถึงร้องเพลงที่ใช้รำไม่ได้ ซึ่งการขาดทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์เบื้องต้นที่ใช้ในร่วางมาตรฐาน ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถสอนรำในเพลงอื่น ๆ ได้เช่นกัน จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เหมาะสม ในการเรียนวิชานาฏศิลป์ เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ให้กับผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ซึ่งในเพลงร่วางมาตรฐานซึ่งมีถึง 10 เพลง มีการปฏิบัติท่ารำที่แตกต่างกันออกไป มีภาษาท่า และนาฏยศัพท์ อยู่ในเพลงเป็นการฝึกหัดการปฏิบัติเพลงเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เลือกเพลง จำนวน 3 เพลงที่นำมาใช้ในงานวิจัย เป็นเพลงที่มีรายละเอียดในการปฏิบัติท่ารำที่เริ่มจากง่าย โดยใช้เพลงรำซิมารำ เพราะมีการปฏิบัติมือแกว่งแขนขึ้นลง พร้อมกับพลิกมือ ซึ่งมีขั้นตอนเพียงเล็กน้อย และใช้การก้าวเท้า ระดับปานกลางผู้วิจัยเลือกใช้เพลงงามแสงเดือน เพราะเริ่มมีการปฏิบัติส่วนมือที่เพิ่มการจับและการเปลี่ยนมือทั้งสองข้าง และยังคงใช้การก้าวเท้า และระดับยาก ผู้วิจัยเลือกใช้เพลงหญิงไทยใจงาม เพราะมีการปฏิบัติส่วนมือ 2 ท่า คือท่าพรหมสีหน้า และยุงพ้อนหาง ซึ่งมีรายละเอียดในการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น และการใช้ขาและเท้าที่ต้องก้าวและกระทุ้งเท้า ผู้วิจัยได้เรียงลำดับความยากง่าย เพื่อเป็นการฝึกปฏิบัติท่ารำนาฏศิลป์ให้กับผู้เรียนได้ฝึกฝนจนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

รูปแบบการสอนที่พัฒนาทักษะพิสัยหรือทักษะปฏิบัติที่จำเป็นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการเรียนปฏิบัติในวิชานาฏศิลป์นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล พบว่า รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของ เดวิส มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการนำมาใช้เป็นรูปแบบการสอนในวิชานาฏศิลป์ เพราะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์มีทักษะย่อย ๆ ที่ผู้เรียนต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ จนสามารถพัฒนาทักษะนั้นต่อไปได้ รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies, 1971) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้น คือ 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติ ทักษะย่อย 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 4) ขั้นให้เทคนิควิธีการ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะ ย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ โดยทั้ง 5 ขั้นนั้นมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชานาฏศิลป์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติที่สมบูรณ์ได้

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง ร่วางมาตรฐาน ผู้วิจัยพบว่รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เป็นการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนทักษะที่

มุ่งเน้นทักษะการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนที่ยังขาดพื้นฐานได้ฝึกฝนการปฏิบัติ เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้น เริ่มจากทักษะย่อยจนถึงการรวมเป็นท่ารำที่สมบูรณ์ จนสามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญ เน้นการสาธิตควบคู่กับการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติซ้ำหลายรอบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะรายบุคคล เพื่อพัฒนาให้เกิดความมั่นใจและความถูกต้องในการรำ และควรได้รับการฝึกฝนทักษะนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากท่ารำพื้นฐาน ไปสู่ท่ารำที่ซับซ้อนขึ้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการเคลื่อนไหว ซึ่งมีกระบวนการสอนตามรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ทั้งหมด 5 ขั้น ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น จะส่งผลต่อผู้เรียนทำให้เกิดความสามารถทางด้านการปฏิบัติท่ารำได้อย่างถูกต้องและชำนาญ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ และผู้วิจัยคาดว่านักเรียนจะได้พัฒนาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน เพื่อเป็นทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติท่ารำ และเกิดการพัฒนาจนสามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นความสำคัญในการเรียน และมีความอดทนฝึกฝนการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การทบทวนวรรณกรรม

1. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain)

เดวิส (Davies, 1971) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติ โดยเน้นว่า **ทักษะส่วนใหญ่ล้วนประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก** การฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะย่อยได้ก่อน และค่อย ๆ เชื่อมโยงเป็นทักษะที่สมบูรณ์นั้น จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ และสามารถพัฒนาความชำนาญได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมาย ของรูปแบบนี้ คือ การพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะที่ซับซ้อนและมีองค์ประกอบย่อยจำนวนมาก ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกฝนเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความชำนาญในแต่ละองค์ประกอบของทักษะ

รูปแบบของเดวิสประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่:

1. **ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ:** ผู้สอนสาธิตทักษะที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ในภาพรวม โดยทำอย่างเป็นธรรมชาติ พร้อมให้คำแนะนำในการสังเกต
2. **ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย:** แยกทักษะออกเป็นส่วนย่อย ๆ และสาธิตทีละส่วนให้ผู้เรียนทำตาม
3. **ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย:** ผู้เรียนฝึกฝนทักษะย่อยด้วยตนเอง หากเกิดปัญหา ผู้สอนให้คำแนะนำและแก้ไข
4. **ขั้นให้เทคนิควิธีการ:** ผู้สอนแนะนำเทคนิคที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติ เช่น ความเร็ว ความสวยงาม หรือความแม่นยำ
5. **ขั้นเชื่อมโยงทักษะย่อยเป็นทักษะสมบูรณ์:** ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทักษะย่อยทั้งหมดต่อเนื่องจนสามารถทำได้คล่องแคล่วและชำนาญ

รูปแบบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2564) ที่เน้นว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติทักษะได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เมื่อได้รับการฝึกฝนตามลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน

2. ทักษะการปฏิบัติ

ทักษะการปฏิบัติเป็นทักษะที่ใช้ส่วนของร่างกาย ในการปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ พิชิต ฤทธิจรูญ (2545) ได้กล่าวว่า ทักษะปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสามารถเชิงปฏิบัติการซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบการใช้งานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายที่ต้องอาศัยการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อของการทำงานของระบบประสาทต่างๆ ซึ่งเป็นหน่วยสั่งการ เช่นการเคลื่อนไหวอวัยวะต่างๆ ในการทำกิจวัตรประจำวัน เล่นกีฬาเล่นดนตรี หรือกิจกรรมอื่น ๆ หากนักเรียนได้ฝึกฝนการทำงานของกล้ามเนื้อและระบบประสาทให้มีการประสานสัมพันธ์กัน ย่อมก่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะในการปฏิบัติงาน

3. ประเภทของเครื่องมือในการวัดผลทักษะการปฏิบัติ

กมลวรรณ ตังธนากานนท์ (2563) ได้กล่าวว่า เครื่องมือวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ เครื่องมือประเภทที่ใช้การทดสอบ และเครื่องมือประเภทที่ไม่ใช้การทดสอบ

1. เครื่องมือประเภทที่ใช้การทดสอบ เครื่องมือประเภทที่ใช้การทดสอบโดยใช้ในการวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติคือ แบบสอบ (test) นั่นเอง ประเภทของเครื่องมือวัดทักษะการปฏิบัติที่ใช้การทดสอบแบ่งเป็นแบบสอบข้อเขียน (paper and pencil test) และแบบสอบปากเปล่า (oral test)

2. เครื่องมือประเภทที่ไม่ใช้การทดสอบ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต การปฏิบัติงานในการประเมินทักษะการปฏิบัติส่วนใหญ่ทั้งกระบวนการปฏิบัติงานและผลการปฏิบัติงาน ใช้การสังเกตจากผู้ประเมิน ประเภทของเครื่องมือวัดทักษะการปฏิบัติจึงมีลักษณะเป็นแบบประเมินที่ใช้ประกอบการสังเกตของผู้ประเมิน โดยใช้ร่วมกับใบงานที่มีคำสั่งหรือรายละเอียดของงาน (task) ที่ให้ปฏิบัติ ประเภทของเครื่องมือวัดทักษะการปฏิบัติที่ไม่ใช้การทดสอบ สามารถแบ่งตามลักษณะของการประเมินได้เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) แบบประเมินค่า (rating scale) และเกณฑ์การให้คะแนนรูบริก (scoring rubric) การเลือกสร้างเครื่องมือเหล่านี้ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของการวัด ธรรมชาติของทักษะการปฏิบัติที่ต้องการวัดและระดับอายุของผู้รับ การประเมินด้วย นอกจากนี้ เครื่องมือแต่ละประเภทมีลักษณะ จุดเด่น และจุดบกพร่องที่แตกต่างกันไป

4. การสอนนาฏศิลป์

วิชานาฏศิลป์เป็นวิชาที่มีทั้งการสอนทั้งทฤษฎีและการสอนปฏิบัติ การสอนทฤษฎี เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ ครูผู้สอนสามารถเลือกวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนวิชาอื่นได้ แต่การสอนปฏิบัตินั้นมีลักษณะและธรรมชาติในการฝึกหัดนาฏศิลป์โดยเฉพาะ สอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติ โดยครูผู้สอนนั้นจะต้องมีวิธีการในการสอนปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องและงดงาม

เรณู โกศินานนท์ (2535) ได้เสนอหลักการและการสอนนาฏศิลป์ไว้ ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก
2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. การสอนโดยวิธีสลับเปลี่ยนท่าที่ยากให้ง่ายขึ้น แต่พยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้
4. การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายให้ละเอียด ถ้อยคำที่สั้นแต่ให้แม่นยำแล้วจึงต่อท่าใหม่
5. ระหว่างสอนครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาลีลาท่าทางให้อยู่ในแบบแผน
6. ครูต้องจัดทำผู้เรียนอยู่เสมอไม่ใช่ทำหน้าอย่างเดียว
7. การใช้ศัพท์ทางนาฏศิลป์ บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้คำที่ง่ายหรือใช้ศัพท์ธรรมชาติแทนก็ได้ เพื่อสะดวกในการจดจำและบอกควบคู่ไปกับคำศัพท์ที่ถูกต้องไปด้วย
8. ในขณะที่แสดงท่ารำ ครูฝึกให้ร้องเพลงไปด้วยเพื่อเป็นการผ่อนแรงครู
9. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกัน เพื่อไม่ให้เกิดการสับสน
10. วิธีทำหน้าผู้เรียน คือ ทำหน้ากระทำเมื่อแรกต่อท่ารำและต่อหน้าหรือประจันหน้า ครูต้องมีความสามารถความชำนาญในการรำกลับข้าง จะได้ดูแก่ผู้เรียนและแก้ไข ข้อบกพร่องไปด้วย
11. เข้มงวดเรื่องแถวและระวางท่าของผู้เรียน
12. สอนโดยแยกท่ารำทีละท่าแล้วค่อยทำพร้อมกัน
13. การใช้เพลงจะกระทำได้เมื่อต่อท่ารำเป็นชั้น ๆ แล้วตามเสียงเพลง
14. บอกท่าล่องหน้าขณะรำบอกท่าที่จะถึง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทบทวน
15. การให้สัญญาณเปลี่ยนท่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำเป็นหมู่ เพื่อความพร้อม เปรียง เช่น การจับมือ การกรีดนิ้ว การก้าวเท้า การตั้งวง การทรงตัว เป็นต้น

5. รำวงมาตรฐาน

อมรา กล้าเจริญ (2542) ได้กล่าวว่า ศิลปะแห่งการรำวง สืบเนื่องมาจากการรำโทน ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของชาวไทยที่นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด เครื่องดนตรีที่ใช้ก็มี ฉิ่ง กรับ และโทนสำหรับตีเป็นจังหวะประกอบพ็อนรำ โดยเหตุที่การพ็อนรำใช้จังหวะโตนตีตามหน้าทับ ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดยเฉพาะเป็นหลักสำคัญจึงเรียกการพ็อนรำแบบนี้ว่า "รำโตน" มาแต่เดิม ในระหว่างสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ประชาชนในกรุงเทพมหานคร (พระนครและธนบุรี) พวกเขานิยมเล่นรำโตนอยู่ทั่วไปและเพื่อเชิดชูศิลปะการเล่นพื้นเมืองแบบนี้ให้มีระเบียบเรียบร้อย เป็นแบบฉบับอันดีงามตามแบบนาฏศิลป์ของไทย รัฐบาลสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม ได้มอบให้กรมศิลปากรพิจารณาปรับปรุงการเล่นรำโตนใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2487 กรมศิลปากรจึงได้สร้างบทร้องขึ้นใหม่ 4 บท คือ งามแสงเดือน ชาวไทย รำขิมารำ และคืนเดือนหงาย พร้อมทั้งจัดทำรำให้งดงาม ถูกต้องตามแบบฉบับของนาฏศิลป์ไทย ในการปรับปรุงครั้งนั้น กรมศิลปากร ได้เปลี่ยนชื่อเสียใหม่ จากที่เรียกว่า "รำโตน" มาเป็น "รำวง" โดยที่เห็นว่าผู้เล่นย่อมร่วมวงกันเล่น หรือเล่นเคลื่อนย้ายเวียนไปเป็นวง ซึ่งในระยะต่อมาท่านผู้หญิง

ละเอียด พิบูลสงคราม ได้แต่งบทขับร้องเพิ่มเติมใหม่อีก 6 เพลง คือเพลง ดอกไม้ของชาติ ดวงจันทร์วันเพ็ญ หญิงไทยใจงาม ยอดชายใจหาญ ดวงจันทร์ขวัญฟ้า และบุษานันทรบ ประดิษฐ์ทำนองโดย กรมประชาสัมพันธ์และ กรมศิลปากร กรมศิลปากรบรรจุทำรำนับตั้งแต่กรมศิลปากร ได้ปรับปรุงศิลปะแห่งการร้องขึ้น 10 บทแล้ว ต่อมา ก็มีผู้แต่งบทร้อง และทำนองเพลงร้องขึ้นใหม่อีกมากมาย ท่วงทำนองประดิษฐ์ขึ้นก็ยึดแนวลักษณะของจังหวะและ ลีลารำโชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม บทเพลง 10 เพลง กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นไว้จุดประสงค์เพื่อเป็นแบบฉบับ อันมีมาตรฐานและสะดวกในการเผยแพร่ศิลปะของไทยด้านนี้สืบไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ตัวแปรต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน
ทักษะปฏิบัติของเดวิส ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นที่ 1 ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ
ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย
ขั้นที่ 3 ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย
ขั้นที่ 4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ
ขั้นที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ
เป็นทักษะที่สมบูรณ์

ตัวแปรตาม

1. ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวง
มาตรฐาน
2. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะ
ปฏิบัติของเดวิส

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตาม แผนการวิจัยแบบ One Group Posttest Only Design เป็นการทดลองแบบแผนกลุ่มเดียวทดสอบหลัง เพื่อ ศึกษาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์หลังจากการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส และความพึงพอใจต่อการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนตลาดบางบ่อ (ศักดิ์ปรีดาประชา สรรค์) จ.ฉะเชิงเทรา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 3 ห้อง จำนวน 114 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนตลาดบางบ่อ (ศักดิ์ปรีดา ประชาสรรค์) จ.ฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับสลากเลือกห้องเรียน

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล: เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์ที่ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส จำนวน 3 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง และทำการประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ในชั่วโมงที่ 4 ของแต่ละแผน

2.2 แบบประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ คือ แบบประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ โดยใช้เกณฑ์การประเมินให้คะแนนรูปแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic rubric) ที่มีประเด็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติท่ารำ 5 ด้าน คือ ความถูกต้องของการปฏิบัติส่วนมือ ความถูกต้องของการปฏิบัติส่วนขาและเท้า ความถูกต้องของการปฏิบัติส่วนศีรษะ ลีลาท่ารำ จังหวะ ความพร้อมเพรียง ให้คะแนนด้านละ 3 คะแนน รวม 15 คะแนน ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส มีลักษณะเป็นการสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ซึ่งครอบคลุมด้านความสนใจ ความมั่นใจ ความพึงพอใจ และความกล้าแสดงออกในการปฏิบัติท่ารำทางนาฏศิลป์

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของ เดวิส เรื่องรำวงมาตรฐาน ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$, $SD = 0.14$)

3.2 แบบประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ นำแบบประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐาน เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างหัวข้อการประเมินทักษะปฏิบัติกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าตั้งแต่ 0.67 – 1.00 และหาค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability: IRR) โดยผู้ประเมิน 1 คน ประเมิน 2 ครั้ง ต่างระยะเวลากัน ครั้งที่ 1 ประเมินขณะที่นักเรียนกำลังปฏิบัติ และครั้งที่ 2 ประเมินจากวิดีโอที่นักเรียนได้ปฏิบัติครั้งที่ 1 พบว่ามีค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินโดยรวม (IRR) เท่ากับ 0.98

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นาฏศิลป์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถาม ตรวจสอบภาษา ความเหมาะสม ตรวจสอบความตรง และพิจารณาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าตั้งแต่ 0.67 – 1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try – out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.68 – 0.91

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

- 4.1 ผู้วิจัยเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
- 4.2 ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยต่อผู้อำนวยการโรงเรียนตลาดบางบ่อ
- 4.3 ยื่นเอกสารชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ให้ทราบถึงขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และยื่นเอกสารแสดงความยินยอมให้ผู้ปกครองลงนาม ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง
- 4.4 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอน
- 4.5 ทำการประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำรำวงมาตรฐาน จำนวน 3 เพลง และบันทึกคะแนนการปฏิบัติ

4.6 ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

4.7 นำคะแนนที่ได้จากแบบประเมินทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐานและแบบสอบถามความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 ใช้สถิติสำหรับการวิเคราะห์แบบ t-test for one samples

5.3 วิเคราะห์คะแนนเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่องรำวงมาตรฐาน ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน

จำนวน (คน)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
	เพลงรำซิมารำ	เพลงงามแสงเดือน	เพลงหญิงไทยใจงาม
30	344	350	374
$\bar{X}$ รายเพลง	11.47	11.67	12.47
SD รายเพลง	2.78	2.63	2.78
$\bar{X}$ รวม		11.87	
SD รวม		2.73	

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.87 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.11 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแบบรายทักษะทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่วมาตฐาน

เพลง	ทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่วมาตฐาน					$\bar{X}$ รวม	SD รวม
	การปฏิบัติ ส่วนมือ	การปฏิบัติ ส่วนขา และเท้า	การปฏิบัติ ส่วน ศีรษะ	ลีลา ท่ารำ จังหวะ	ความ พร้อม เพรียง		
รำซิมารำ	2.23	2.37	2.40	2.27	2.20	11.47	2.78
งามแสงเดือน	2.33	2.47	2.27	2.33	2.27	11.67	2.33
หญิงไทยใจงาม	2.60	2.50	2.60	2.40	2.37	12.47	2.78
$\bar{X}$ รายทักษะ	2.39	2.44	2.42	2.33	2.28	11.87	2.73
SD รายทักษะ	0.65	0.64	0.56	0.64	0.69		
อันดับ	3	1	2	4	5		

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาแบบรายทักษะทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่วมาตฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติท่ารำ เพลงที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ เพลงหญิงไทยใจงาม มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 12.47 คิดเป็นร้อยละ 83.11 รองมาคือ เพลงงามแสงเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.67 คิดเป็นร้อยละ 77.78 และอันดับสุดท้ายคือ เพลงรำซิมารำ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.47 คิดเป็นร้อยละ 76.44

พิจารณารายทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์แต่ละด้าน หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่อง ร่วมาตฐาน ทั้ง 3 เพลง พบว่า นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ที่ได้อันดับที่ 1 คือ การปฏิบัติส่วนขาและเท้า ($\bar{X} = 2.44$, $SD = 0.64$) รองลงมา คือ การปฏิบัติส่วนศีรษะ ($\bar{X} = 2.42$, $SD = 0.56$) การปฏิบัติส่วนมือ ($\bar{X} = 2.39$, $SD = 0.65$) ลีลา ท่ารำ จังหวะ ($\bar{X} = 2.33$, $SD = 0.64$) และ ความพร้อมเพรียง ($\bar{X} = 2.28$, $SD = 0.69$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่วมาตฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่วมาตฐาน เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70

การทดสอบ	จำนวน นักเรียน (n)	คะแนน เต็ม	$\mu \geq 70$ %	$\bar{X}$	SD	% of Mean	t	p-value
ทักษะปฏิบัติทาง นาฏศิลป์เรื่อง ร่วมาตฐาน	30	15	10.5	11.87	2.52	79.11	2.98*	0.0029

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.87 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.52 คิดเป็นร้อยละ 79.11 และเมื่อเทียบกับเกณฑ์ พบว่า ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รายการประเมิน (ข้อที่)	ระดับความพึงพอใจ			
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
1.	4.40	0.72	มาก	1
2.	4.00	0.83	มาก	9
3.	4.13	0.73	มาก	5
4.	4.17	0.79	มาก	3
5.	4.17	0.79	มาก	3
6.	4.13	0.78	มาก	6
7.	4.13	0.82	มาก	7
8.	4.30	0.75	มาก	2
9.	4.07	0.78	มาก	8
10.	3.87	0.68	มาก	10
รวม	4.14	0.65	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ซึ่งครอบคลุมด้านความสนใจ ความมั่นใจ ความพึงพอใจ และความกล้าแสดงออกในการปฏิบัติท่าทางนาฏศิลป์ พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65

เมื่อพิจารณาผลการประเมินเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 1 "นักเรียนได้รับการสาธิตทักษะการปฏิบัติท่าทาง รำวงมาตรฐานในภาพรวมจากการสาธิตก่อนเริ่มฝึกปฏิบัติ" มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อที่ 8 "การจัดการเรียนรู้ เรื่องรำวงมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ได้ดียิ่งขึ้น" มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 การปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ในเพลงรำวง

มาตรฐานทำให้สามารถเชื่อมโยงให้เป็นทักษะที่สมบูรณ์ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ด้วยรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.87 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.11 ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส 5 ขั้น นำมาสอนทักษะการปฏิบัติท่ารำ เพลงรำวงมาตรฐาน จำนวน 3 เพลง คือ เพลงรำซิมารำ เพลงงามแสงเดือน และเพลงหญิงไทยใจงาม ซึ่งมีทักษะย่อย 5 ทักษะ นักเรียนได้รับองค์ความรู้จากการใช้รูปแบบการสอนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 นักเรียนได้เห็นทักษะการปฏิบัติท่ารำเพลงรำซิมารำ เพลงงามแสงเดือน และเพลงหญิงไทยใจงามในภาพรวมทั้งหมดจากวิดีโอ และการปฏิบัติจากครูผู้สอน และได้สังเกตการปฏิบัติท่ารำในภาพรวมทั้งหมด ขั้นที่ 2 ขั้นนี้นักเรียนได้เห็นครูผู้สอนสาธิตการปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ในทุกทักษะทีละทักษะ คือ ครูสาธิตการปฏิบัติส่วนมือในท่ารำสาย ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าพรหมสี่หน้า และท่ายุ่งพ่อนาง ส่วนขาและเท้าในการก้าวเท้า และกระทุ้งเท้า ส่วนศีรษะในการเอียงซ้าย และเอียงขวา และลีลาท่ารำ และนักเรียนทุกคนได้ปฏิบัติตามทีละทักษะ ขั้นที่ 3 นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ทีละทักษะ เช่น ปฏิบัติท่ารำสาย ท่าสอดสร้อยมาลา การเท้าตามวง โดยฝึกปฏิบัติเองจนสามารถปฏิบัติได้สมบูรณ์ขึ้น ขั้นที่ 4 เมื่อนักเรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ จนสามารถปฏิบัติได้สมบูรณ์ ครูผู้สอนจะคอยให้เทคนิคในการปฏิบัติให้ดีขึ้น หรือสวยงามขึ้น นักเรียนจะได้รู้ว่าเทคนิคการปฏิบัติให้ถูกต้อง และสวยงามปฏิบัติได้อย่างไร และในขั้นที่ 5 นักเรียนสามารถปฏิบัติท่ารำเพลงรำซิมารำ เพลงงามแสงเดือน และเพลงหญิงไทยใจงามได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ และผลที่ได้รับคือ นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติท่ารำ เพลงที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรกคือ เพลงหญิงไทยใจงาม รองมาคือ เพลงงามแสงเดือน และอันดับสุดท้ายคือ เพลงรำซิมารำ เนื่องจากเพลงหญิงไทยใจงามเป็นเพลงที่ผู้วิจัยจัดอันดับให้เป็นเพลงที่ยากที่สุดในการฝึกปฏิบัติ แต่เมื่อได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสแล้วพบว่า เป็นเพลงที่นักเรียนได้คะแนนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนเริ่มมีพื้นฐานในการปฏิบัติท่ารำจากเพลงรำซิมารำ และเพลงงามแสงเดือน นักเรียนเริ่มมีทักษะในการปฏิบัติท่ารำมากขึ้น รู้จักจังหวะเพลง การเปลี่ยนมือเปลี่ยนท่ารำ เกิดความคล่องตัวและรู้จักวิธีการปฏิบัติท่ารำ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ให้นักเรียนมีคะแนนการปฏิบัติเพลงหญิงไทยใจงาม ที่จัดอันดับว่าเป็นเพลงยาก มากกว่าเพลงรำซิมารำ และเพลงงามแสงเดือนที่จัดอันดับว่าเป็นเพลงระดับง่ายและปานกลางตามลำดับ และพิจารณารายการทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์แต่ละด้าน หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส เรื่อง รำวงมาตรฐาน ทั้ง 3 เพลง พบว่า นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ที่ดีอันดับที่ 1 คือ การปฏิบัติส่วนขาและเท้า รองลงมา คือ การปฏิบัติส่วนศีรษะ การปฏิบัติส่วนมือ การมีลีลาท่ารำ จังหวะ และความพร้อมเพรียง ตามลำดับ การที่นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ที่ดีอันดับที่ 1 คือ การปฏิบัติส่วนขาและเท้า อาจเป็นเพราะการใช้ขาและเท้า ในเพลงรำวงมาตรฐานที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้นั้นมีการปฏิบัติเพียง 1-2 ขั้นตอน คือการก้าวเท้า และในเพลงหญิงไทยใจงามมีการกระทุ้งเท้า

เพิ่มเข้ามา จึงทำให้นักเรียนปฏิบัติการใช้ขาและเท้าตั้งแต่เพลงแรก จนเพลงสุดท้าย ทำให้นักเรียนได้ปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ซ้ำ ๆ จึงทำให้นักเรียนมีความคุ้นชินกับการใช้ขาและเท้า รวมถึงการปฏิบัติในส่วนอื่น ๆ ตามมา เริ่มมีความชำนาญในการปฏิบัติท่ารำมากขึ้นมีพัฒนาการในการปฏิบัติท่ารำที่ดีขึ้น และยังมีลีลาท่ารำที่สวยงามมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถปฏิบัติท่ารำได้พร้อมเพรียงมากยิ่งขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่องร่ายมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาเหตุผลดังต่อไปนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติท่ารำเป็นทักษะย่อย ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามลำดับขั้น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงทำให้สามารถพัฒนาความสามารถในการปฏิบัตินาฏศิลป์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยได้แบ่งทักษะย่อย ๆ ในการปฏิบัติท่ารำออกมาให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีการสอนแต่ละท่าอย่างละเอียด และไปอย่างช้า ๆ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติได้ และถ้านักเรียนคนใดปฏิบัติได้ไม่ถูกต้อง หรือไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงเข้าไปอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด จนสุดท้ายนักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจึงให้ผู้เรียนปฏิบัติเป็นทักษะใหญ่ที่สมบูรณ์ และยังคงให้คำแนะนำ และเทคนิคการปฏิบัติอยู่ตลอด จนมั่นใจว่านักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สวยงามและสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งอรุณ พรเจริญ และอัมภกรณ ไพรวณิกกุล (2561) ได้พัฒนาชุดสื่อประสมโดยการผสมผสานการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาทางสาขาวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดสื่อประสมโดยการผสมผสานการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาทางสาขาวิชาชีพที่พัฒนาขึ้นระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยชุดสื่อประสมที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาหลังใช้ชุดสื่อประสมโดยการผสมผสานการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาทางสาขาวิชาชีพที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดสื่อประสมที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติ นักเรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์และมีความชำนาญ โดยนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมสำคัญและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนระหว่างการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่ขั้นขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นให้เทคนิควิธีการ ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ครูผู้สอนอธิบายและมีการสาธิตทักษะย่อย ๆ ก่อนที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติเอง ทำให้เข้าใจง่าย ช่วยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามได้ถูกต้อง มีการอธิบายวิธีการปฏิบัติที่ละเอียด และครูผู้สอนคอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติอยู่เสมอ นักเรียนได้มีโอกาสได้

ปฏิบัติทำซ้ำ ๆ ช่วยให้ปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์จนนักเรียนมีความมั่นใจในการปฏิบัติทำซ้ำ และแสดงออกทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ได้อย่างถูกต้องและสวยงาม มีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนที่ครูผู้สอนคอยอธิบาย สาธิต และให้เทคนิคในการปฏิบัติ ช่วยให้นักเรียนไม่ท้อแท้หรือเบื่อหน่ายต่อการฝึกปฏิบัติทำซ้ำ จึงทำให้นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับศศิมา นิยมสุข (2565) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐาน โดยใช้ รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ร่วมกับ แอปพลิเคชัน TikTok สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวง มาตรฐาน ตามแนวคิดของเดวิสร่วมกับ แอปพลิเคชัน TikTok อยู่ในระดับมากที่สุด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ถึงแม้ว่านักเรียนจะได้คะแนนการประเมินทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐานไม่สูงมากนัก แต่ถือได้ว่านักเรียนได้มีการพัฒนาทักษะทางด้านนาฏศิลป์ที่ดีมากขึ้น ทำให้นักเรียนสามารถนำทักษะทางนาฏศิลป์ที่ได้รับไปพัฒนาต่อยอดหรือปรับใช้ในการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจในรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสอย่างลึกซึ้ง เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด
2. การที่จะพัฒนาทักษะทางนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐานได้นั้น นักเรียนควรมีทักษะพื้นฐานทางนาฏศิลป์ที่ดีด้วย โดยครูควรปรับพื้นฐานด้านทักษะทางนาฏศิลป์ เช่น ฝึกปฏิบัตินาฏยศัพท์และภาษาท่าให้คล่องก่อนที่จะปฏิบัติเพลงอื่น ๆ
3. การที่ครูผู้สอนจะรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสมาใช้ในแต่ละเพลง ควรแบ่งขั้นตอนการสอนแต่ละทักษะย่อย ๆ ให้ดี เพื่อไม่ให้เกินระยะเวลา และสามารถสอนได้ตามเวลาที่กำหนด โดยที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ ร่วมกับเทคนิควิธีการสอนรูปแบบอื่นๆ เช่น เกม STAD TAI เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษารูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสไปทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชา หรือเนื้อหาอื่น ๆ เพื่อเสริมทักษะให้เกิดแก่ผู้เรียน
3. ควรศึกษาและเปรียบเทียบผลการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ที่ใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสระหว่างเพศชาย กับ เพศหญิง

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2563). *การวัดและการประเมินทักษะการปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิตินา แคมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 25). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2545). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. แฮสส์ ออฟ เคอร์มัส.
- รุ่งอรุณ พรเจริญ, & อัมภาภรณ์ พิรวณิชกุล. (2561). การพัฒนาชุดสื่อประสมโดยการผสมผสานการเรียนรู้แบบทักษะปฏิบัติเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักศึกษาทางสาขาวิชาชีพ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- เรณู โกศินานนท์. (2535). นาฏศิลป์ไทย. ไทยวัฒนาพานิช.
- ศศิณา นิยมสุข. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่องร่ายมาตรฐานโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส ร่วมกับแอปพลิเคชัน TikTok สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุมิตร เทพวงษ์. (2548). นาฏศิลป์ไทย: นาฏศิลป์สำหรับครูประถมศึกษา – อุดมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). โอเดียนสโตร์.
- อมรา กล้าเจริญ. (2542). สุนทรีนาฏศิลป์ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). โอ. เอส. พริ้นติ้ง แฮสส์.
- Davies, I. K. (1971). *The management of learning*. McGraw-Hill.

